

Statsminister Per Bortens festtale ved innvielsen
av Auditorium Maksimum ved Norges Landbrukshøgskole
onsdag 18. august 1970.

Herr rektor, godtfolk.

I tidenes løp er det mange som vil komme til å stusse over navnet på dette huset, Auditorium Maksimum. Er det navngivernes mening at det skal være noe rent symbolisk i det, eller er det at det rett og slett, at det for tiden er det største auditorium ved NLH.

Den siste forklaring er vel den enkleste, men den første forklaringen kan godt tjene som utgangspunkt for tanker om Norges Landbrukshøgskole, dens oppgaver i dagens og morgendagens samfunn. Vi kan regne med at det vil bli stilt store, la oss si maksimale fordringer og krav til Norges Landbrukshøgskole, dens studenter, administrasjon og lærere, og ikke minst til forskerne ved de mange institutter.

Uvegerlig går tankene ~~xi~~ på en slik dag bakover. 29. september 1934 ble Samfunnsbygningen her like bak oss innviet. Det var også en stor dag for denne skolen. Få hadde vel den gangen klart for seg endog så mye som konturene av de forandringer i vårt landbruk og alt som er knyttet til det skulle gå igjennom fram til nå i 1970, i løpet av ikke mere enn 36 år.

Overgangen fra å være landets modernæring til i dag å sysselsette bare 1/8 av landets yrkesbefolkning har vært følbart, såvel teknisk, økonomisk og sosialt, ja la oss også si sosiologisk. Hvilke endringer som er de mest iøyenfallende er det ikke lett å enes helt om. Den gjennomførte mekaniseringen av primærnæringene er kanskje det som mest springer i øynene. Det ensformige manuelle slitet er borte - i hvert fall minsket, det skyldes ikke minst hydraulikken. Personlig kom jeg ut i fra denne skolen før krigen og kom da i nær og direkte kontakt med de gamle metodene som fremdeles var de samme som dem som forfedrene våre har brukt når

de har ryddet og bygget dette landet. Det var spaden, hakke og ~~våg~~. Ingen som sjøl ikke har prøvd det vet hva det vil si av slit å tømme vass-sjuk jord, myr med stein og røtter med handmakt. Idag, ^{er det} ~~var~~ bare å ta en ekstra vri på en hendel ~~pa~~ ~~de~~ hydrauliske bord. Jeg har forsøkt å fortelle de unge idag om hva alt dette har kostet av slit, men de har selvfølgelig vanskelig for å skjønne ~~den~~ spennvidden ~~vixmarxhakk~~ i den utvikling vi har hatt i løpet av en relativt kort tidsperiode.

Likevel er stress og travelhet et av tidens symptomer - det er ikke spesifikt ^{bare} for andre yrker, det gjelder også innenfor landbruket til en viss grad. Yrkesutøverne de er blitt spesialister for å si det på den måten. Mange oppdrag som de før måtte utføre på gården gjorde arbeidet mer allsidig, det er nå overlatt andre å løse i organisasjoner og i foredlingsbedrifter. Det er en fare ved denne utvikling, nemlig den at kontaktmulighetene mellom de enkelte yrkesutøvere vil minskes. Jeg vil si det på den måten at landbruket ^{er} må ikke reduseres til en ren produktivite robot.

Jeg skal ikke forsøke meg som spåmann, det eneste jeg med sikkerhet tør hevde er at også neste generasjon vil oppleve store og gjennomgripende endringer i våre bygdenæringer i de utdannelses- og forskningsinstitusjoner som betjener disse næringer. Denne høgskolen må utvilsomt innstille seg på endringen og alltid gjøre det.

Med dette som bakgrunn er det i Statsråd sist fredag lagt fram forslag om endringer i lov for Norges Landbrukshøgskole

Den studieordning som vi nå i grove trekk har hatt uendret har vært god. Den nye ordning som kan etableres dersom Stortinget følger hovedretningslinjene i proposisjonen, er ment å tjene vårt landbruk og vårt samfunn enda bedre. Den nye ramme vil gi rom for nye fagkombinasjoner og studieopplegg i større grad tilpasset den enkeltes interesse og behov, elastiske opptaksbetingelser og fordomsfritt syn på emnevalg så vel for hovedfagstudium som forskning.

Jeg vil uttrykke et håp og et ønske om at de som skal lede denne høgskoles utvikling framover, fortsatt holder seg i nær kontakt med representanter for andre utdannings- og forskningsinstitusjoner i landet - til gjensidig utveksling av gode idéer.

Det nye huset er også et uttrykk for den vekst og utvikling som har foregått her ved Norges Landbrukshøgskole i de siste ti år.

NLH har gjennom sin forskning og undervisning i avgjørende grad bidratt til å fremme utviklingen av vårt landbruk. Forsøksresultatene herfra er gjennom rådgivningstjeneste og landbruksopplæring kommet ut til yrkesutøverne og har bidratt til økt avkastning og bedre lønnsomhet i såvel primærnæring som foredlingsindustri. Noen stiller seg kanskje skeptisk til det sterkt økonomisk pregede landbruk med dets intensive drift, den sterke, kanskje for sterke gjødsling, bruk av kjemiske midler med ulike bivirkninger. Men jeg ser det som hevet over tvil at virksomheten her ved NLH har bidratt til en stadig bedre produktkvalitet og ~~lma~~ lavere produksjonsomkostninger, noe som i høg grad kommer forbrukerne og dermed hele samfunnet til gode.

Det er et gammelt kinesisk ordtak som sier:

" Sår du korn, kan du høste bare en gang,
planter du et frukttre, høster du ti ganger,
men underviser du mennesker, høster du hundre ganger."

Disse visdomsord, fra en annen kultur, trekker jeg fram i sammenheng med den produktivitetsøkning som vi i de senere år har opplevet. En amerikaner, Edward F. Denisson, har forsøkt å kartlegge de faktorer som i første rekke fremkaller og stimulerer ekspansjonen innen næringslivet. Av i alt 31 tenkelige ekspansjonsfaktorer fant han at det var undervisning og forskning som var de avgjort viktigste faktorer. I tidsrommet 1929 - 57 var undervisningen alene ansvarlig for 23 prosent av den økonomiske vekst. Kapitalens andel av ekspansjonen utgjorde i samme periode bare 15 prosent og kunne rangeres etter undervisning og forskning.

Det skal ikke stor fantasi til for å gjette seg til at landbruket, bygdenæringenes konkurransevne i framtida i enda større grad vil være avhengig av effektiv undervisning og rådgivningstjeneste, basert på målrettet forskning og grunnlagsforskning.

Antallet søkere til Norges Landbrukshøgskole for inneværende år er over 300, altså flere søkere på ett år nå enn det samlede student-tall ved Høgskolen for bare få år tilbake. Dette tar jeg som et gledelig tegn.

Søkningen til denne skole anser jeg imidlertid også å ha andre forklaringer enn dens effektivitet som akademisk læreanstalt. Vi er kommet inn i en fase av utviklingen der trivselsproblemer i vårt samfunn blir tillagt stigende betydning. Ordet miljø er et nøkkelbegrep i dagens debatt - noen av dem som nå besøker Norges Landbrukshøgskole gjør det vel fordi de oppfatter denne institusjon som framtreddende når det gjelder å gi innføring i biologiske fag-i miljøfagområdene i videste forstand. Ved nedleggningen av grunnsteinen til dette husk for bare ett år siden, tillot jeg meg å peke på at NLH måtte føle en forpliktelse innen dette fagfelt. Jeg gleder meg nå ved å sjå at høgskolens ledelse har tatt konsekvensene av dette og at den så raskt det er budsjetmessig og personellmessig mulig - bygger ut undervisning og forskning til å kunne dekke disse store viktige områder.

Likevel i oppbyggingen av framtid-Norge er det rimelig at denne høgskole ser utviklingen av et sunt bygdesamfunn der menneskene trives og liker seg som sin spesialoppgave. Men snart vil utviklingen vise, at her som så ofte ellers, utviskes skillelinjene. Trivselsproblemer er generelle for vårt samfunn og Norges Landbrukshøgskole vil forhåpentlig bidra med undervisning og forskning som i enda større grad enn tidligere er anvendbar for å løse også våre by-miljøproblemer.

Fåfengt vil imidlertid alt strev ved denne høgskole være hvis grunnlaget for våre bygdenærings økonomi skulle falle vekk. I de diskusjoner som vi i det siste ti-år har ført om perspektivene for vårt land i de ulike relasjoner til europeisk-økonomisk felleskap, har vårt landbruk spilt en fremtredende rolle. Vårt landbruk er kommet i brennpunktet for meningsytringer som ofte er blitt stående ganske steilt mot hverandre. Det er etter hvert klart for flere og flere at deltagelse i fellesmarkedet ikl

kan komme på tale uten varige særordninger for vårt land. Dette må vi gjenta og gjenta inntil argumentene blir forstått.

Etter mitt skjønn skulle derfor denne høgskole med all dens virksomhet kunne arbeide videre på trygt grunnlag. Den vil ha sin store, ja stadig større, betydning for vårt samfunn.

Som enkeltindivid og som samfunnsmedlemmer stilles vi stadig ovenfor det vi kaller for utfordringer, og jeg vil i denne sammenheng nevne to slags, nemlig de biologiske-naturgitte, og for det andre de som skapes i og av det menneskelige fellesskap.

Når det gjelder naturkreftene så har få gitt en bedre skildring av menneskets konfrontasjon med naturkreftene enn Johannes V. Jenssen i sin fasinende bok "Breen" der han skildrer møtet våre forfedre hadde med breen da istiden trengte sørover etterat våre forfedre hadde levd et sorgløst liv i tropisk klima i mange mange generasjoner. Men så endret naturen plutselig livsvilkårene, de fleste vek unna men en, hovedpersonen Dreng tok kampen opp. Og jeg vil gjerne sitere et avsnitt av Jensens bok.

" Det var i Skandinavia mot slutten av den tertiære periode, mens skilmaet ennå var tropisk, uten årstider. Istiden holdt på å sette inn, den kom med uavlatelig regn og kalde netter som fordrev menneskene fra deres sorgløse ubeskogtilværelse. De ville og kunne ikke lære det, men så måtte de gå. De frøs de uskyldige, de prøvde å lage seg kapper av fikenblad mot ruskeværet, de sang vakre klagesanger, men nordenvinden hadde stilt seg med sin kalde svøpe mellom dem og løvhyttene deres under pisangene. Hjemmet deres var ikke mer, de måtte utvandre

Det kofet et sukk hver gang de måtte oppgi fedrenes hager som ikke var gjestmilde mer, men de kom seg i solskinnet lenger sør, de sang av glede når de hadde plantet vandringsstaven et nytt sted og så den sette skudd, her var det godt, og her skulle de bli, nesteår nådde kulden dem der, og de måtte videre. De var likevel for glemsomme til å bli vår den gradvise tilbakegangen, de tenkte bare i nuet, men fallet i deres tilværelse merket dem uten at de visste det og gjorde dem først fattige og siden små.

Dreng kunne ikke gi seg. Hans hjerte nærte seg av trass, han vokste i motgang. Og da urfolket ble ført til skillevegen mellom kulden og skogen, var han den som valgte det umulige. Han ble ~~ix~~ det første menneske."

Denne Dreng gikk altså mot strømmen, begynte å ta tanke, erfaringen til hjelp, lage beskyttelse mot kulden samle forråd til overvintringsperioder, med andre ord han forsøkte det som syntes umulig - han ble det første menneske for å sitere Johannes V. Jensen.

Dette synes jeg for min del på en utmerket måte illustrerer forskerens rolle i vårt fellesskap.] Idag er det ikke nok lenger heller for forskerne bare å klarlegge de ^{biog-}ologiske tekniske sammenhenger. Idag behersker vi såpass mye i viten at det spørsmålet har meldt seg også om hva man ikke bør gjør med vår viten, som en svensk forsker nylig uttykte det. Med andre ord må også forskningen idag etablere stadig mer intim kontakt med det øvrige samfunn utad.

Den andre utfordringen jeg nevnte var av sosiologisk art. Det er hevet over tvil at denne instituttsjon NLH har betydd mye får de næringsgrupper den er spesielt knyttet til. Vi gjør ofte forsøk på å definere begrepet frihet, det er vanskelig å gi en uttømmende definisjon almengyldig, men en hovedbestanddel er muligheten både som individ og gruppe til å påvirke sin egen livssituasjon.

Mulighetene i den retning blir ikke lettere framover, men de blir vesentlige for ~~landbrukets~~ landbrukets framtid og for utøvernes og dermed den trivsel som det miljø de tilhører gjør mulig. Målet er ikke dominant i innflydelse, men saklig begrunnet medarbeiderskap i et samfunn *i framdring*.

En viktig del av verktøyet i denne prosess smis her ved denne institusjonen. Samfunnshuset, Auditorium Maksimum åpner mulighetene for en tjenlig ytre forutsetning.

Jeg ønsker og håper på fruktbringende framtidig, og samtidig tillykke med arbeidet.